

John M. Collins: HR Management in the Forensic Science Laboratory: A 21st Century Approach to Effective Crime Lab Leadership

London, Elsevier Inc., 2018, 530 strani

(Upravljanje s človeškimi viri v forenzičnem znanstvenem laboratoriju: pristop 21. stoletja k učinkovitemu vodstvu forenzičnega laboratorija)

Knjiga *HR (Human Resource) Management in the Forensic Science Laboratory* je delo, ki se z vidika vodenja oziroma upravljanja s človeškimi viri dotakne prav vsakega sestavnega dela procesa delovanja forenzičnega laboratorija, kot so laboratorijske analize, izobraževanje in usposabljanje, zbiranje in klasifikacija dokazov med preiskavo kraja kaznivega dejanja, delovni prostor in oprema, medsebojni odnosi, etika in integriteta, neodvisnost, akreditiranje in še več. Knjigo sestavlja 28 poglavij, ki so razdeljena v šest tematskih sklopov: 1) Uvod; 2) Laboratorijske operacije; 3) Analiza dela in kadrovanje; 4) Nastanitev in delovno okolje; 5) Medsebojni odnosi zaposlenih; in 6) Vodstvo, ki včasih veliko tvega.

Collins meni, da je kadrovski management izredno pomemben ključ do uspeha vsakega podjetja oziroma organizacije, tudi forenzičnega laboratorija. V prvem sklopu avtor zelo podrobno predstavi forenzično znanost in filozofijo upravljanja s človeškimi viri. Prav tako opiše zgodovinski pregled razvoja forenzike in pomembnosti preiskovanja kraja kaznivega dejanja ter zbiranja in kategoriziranja dokazov.

V drugem delu Collins natančno opisuje postopke in procese v laboratoriju. Za uspešno opravljeno analizo zbranih dokazov je še kako pomembna dobra organizacija dela in jasno predpisani protokoli (še posebej, če gre za analizo dokazov, ki imajo na sodišču praviloma veliko težo pri odločanju o življenju – prostosti ali zaporu – posameznika). Avtor se sprehodi vse od sprejema dokazov do »triaže« v forenzičnem laboratoriju, kjer posamezne izjeme tudi predstavi s primeri (npr. reševanje sporov). Poudari, da je še posebej pri delu s strankami pomembno dobro sodelovanje in usposobljeno vodstvo. Zaupnost in varovanje poklicnih skrivnosti je nekaj, s čimer morajo zaposleni v forenzičnih laboratorijih vsakodnevno živeti. Collin se posebej posveti primerom posebnih okoliščin, kot so veliko povpraševanje in potrebe pa analizah, pospešena analiza, sodni nalogi in odredbe za laboratorijske analize, problem konflikta interesov, improvizirana poizvedovanja in netestirani oz. nepreverjeni dokazi. Avtor razpravlja še o problematiki poskusa vpliva politike in adversarializma, sodnih standardih, postopkih in standardih akreditacije, strokovnih

licencah in certifikatih ter zunanjih nadzornih komisijah in odborih. V zaključku drugega dela se Collins posveti razlagi pomena dobre komunikacije in razpravlja o forenzičnih strokovnjakih kot svetovalcih. Avtor se strinja, da sta umetnost in znanost o svetovanju dodobra spremenili pričakovanja o poročanju na področju forenzike.

V tretjem delu se Collins osredotoči na analizo dela in zaposlenih v forenzičnih laboratorijih. Poudari ključne kompetence (izobrazba, akademska dejavnost, skromnost, samozavest, strokovno zavedanje, samostojno, pozornost, premišljenost, vpletanje znanosti v pravo, tehnična znanja itd.) in izobraženost forenzikov, opiše postopke izbora, uvajanja in ocenjevanja, analizira opise dela in pričakovanja, razpravlja o pričakovanjih v primerjavi z dejansko resničnostjo, kar zadeva organizacijsko strukturo in oddelke v forenzičnih laboratorijih (ravnotežje med kvaliteto in produktivnostjo je zelo pomembno) ter razpravlja o nenehni prilagodljivosti in dodatnih zaposlitvah, ker je področje upravljanja s človeškimi viri.

Četrty del knjige zajema delovno okolje in klimo, saj so pri delu v forenzičnem laboratoriju zelo pomembni zdravje in varnost zaposlenih, soočanje s fizičnimi in senzoričnimi izzivi ter duševno in emocionalno zdravje.

Collins v petem delu z vidika upravljanja s človeškimi viri analizira odnose na delovnem mestu, kjer posebej poudari kompetence zaposlenih in klasifikacijo le-teh, spoštovanje pravic delavcev in sodelovanje s sindikatom, pregled opravljenega dela in oceno uspešnosti ter discipliniranje zaradi zlorab in kršitev ter nazadnje problem opravljanja osebnih stvari v času službe.

V zadnjem delu knjige se avtor povsem osredotoči na upravljanje s človeškimi viri in vodenje organizacije. Najprej se dotakne etike in integritete forenzičnih preiskovalcev, še posebej pa poudari pomembnost njihove neodvisnosti. Postopek akreditacije je z vidika kulture kakovosti izredno pomemben za delovanje (pravzaprav obstoj) forenzičnih laboratorijev. Na koncu avtor razpravlja o razvoju prihodnjih vodij, ki so pomembni za kontinuirano in kakovostno delovanje forenzičnega laboratorija kot organizacije. Pri tem so posebej pomembni obvladovanje umetnosti delegiranja (npr. graditi emocionalno inteligenco za obvladovanje čustev v konfliktnih situacijah, napredovati iz introvertiranega znan-

stvenika v ekstravertiranega vodjo, pogovor in deljenje informacij z zaposlenimi, poznavanje in razumevanje posebnosti delovanja forenzičnega laboratorija in možnih problemov), strateško pozicioniranje in organizacijska kadenca.

Knjiga o upravljanju s človeškimi viri v forenzičnem znanstvenem laboratoriju v 21. stoletju je ena prvih, ki izpostavi pomembnost učinkovitega in prilagodljivega managementa pri vodenju forenzičnega laboratorija, ki imajo v primerjavi s klasičnimi organizacijami določene poklicne (npr. postopkovne, etične ipd.) posebnosti. Gre za organizacije, kjer je treba ljudi postaviti pred načela strateškega planiranja in kjer je projekcija porabe finančnih sredstev ves čas prilagodljiva. Ravno zato je treba poleg ustreznega znanja pri upravljanju s človeških virov imeti tudi dobre organizacijske sposobnosti in slediti desetim načelom strokovne odličnosti, ki se začnejo s prvim naukom: »Bodi dober vzor svojim sodelavcem (zaposlenim).«

Knjiga *HR (Human Resource) Management in the Forensic Science Laboratory* je odlično gradivo za vsakega vodjo znotraj forenzičnega laboratorija, še posebej pa za vodjo labo-

ratorija samega. Delo ima ogromno praktičnih predlogov in opisov primerov iz prakse, ki so lahko v pomoč vsakemu, ki se pri upravljanju s človeškimi viri srečujejo z izzivi in težavami. Nedvomno bi bilo dobrodošlo, če bi tudi zaposleni v forenzičnem laboratoriju prebrali takšno knjigo, saj bi na tak način dobili uvod v način dela njihovih nadrejenih (in vodje) ter stvari, s katerimi se morajo ukvarjati, zato da laboratorij kot organizacija sploh funkcionira. Knjiga je s širokim naborom primerov iz praks tudi priročnik za izvajalce kadrovskega managementa v praksi. Knjiga je dobro čtivo tudi za druge, ki jih zanimata področje forenzike in/ali upravljanje s človeškimi viri, ker nudi drugačen pogled na osnove obeh področij oziroma ju na izredno dober, strokovno uporaben način združuje, pri tem pa ne pozabi, da organizacijo tvorijo njeni zaposleni – vsi, od vzdrževalca do direktorja – zato je organizacija tudi odraz pogojev in organizacije dela ter odnosov v njej.

Katja Eman

Ashraf Mozayani, Casie P. Fisher (Eds.): Forensic Evidence Management: From Crime Scene to the Courtroom

Boca Raton, London, New York, CRC Press, 2018, 191 strani

(Upravljanje forenzičnih dokazov: Od kraja dejanja do sodišča)

Razumevanje pomena pravilnega rokovanja s sledmi¹ in dokazi v postopkih preiskovanja kaznivih dejanj in kasnejših sodnih postopkov je razmeroma pogosta tema strokovnih prispevkov in knjig. Integriteta sledi oz. dokaza in njihova sledljivost v celotni verigi preiskovalnega postopka sta temeljnega pomena za pravično obravnavo osumljencev ter omogočata ustrezno kazensko in kaznovalno politiko v skladu z načeli sorazmernosti in pravičnosti. Knjiga *Forensic Evidence Management: From Crime Scene to the Courtroom* obravnava vse korake dela s sledmi in dokazi pri preiskovanju ter dokazovanju kaznivega dejanja.

¹ Sled postane materialni dokaz šele na podlagi forenzične analize in ovrednotenja te analize v sodnem postopku. Kljub temu govorimo o integriteti in sledljivosti sledi in/ali materialnega dokaza, saj sta pojma neločljivo povezana in se lahko prekrivata.

Knjiga ima 15 poglavij, ki so jih napisali specialisti za posamezna področja zavarovanja sledi in dokazov. Razdelitev poglavij je nekoliko arbitrarna, a to pravzaprav ne moti, saj je knjiga zasnovana kot priročnik. Uvodni poglavji, 1) Dinamika ogleda kraja dejanja in 2) Sledenje dokazov in varna hramba, uvedeta pot sledi in potem materialnega dokaza skozi preiskovalne in sodne postopke. Z ogledom kraja, kar je prvi korak iskanja, dokumentiranja in zavarovanja sledi, se prične pot sledi in materialnih dokazov skozi preiskovalni in sodni postopek. Obvladovanje kraja dejanja, varnost na kraju dejanja in zagotavljanje integritete kraja dejanja ter s tem tudi zavarovanih sledi in dokazov so temelji, brez katerih ogled ne sme in ne more biti opravljen. Iskanje sledi in materialnih dokazov ter njihovo ustrezno dokumentiranje ter ustrezno dokumentiranje samega kraja s fotografiranjem, video snemanjem, skicami in podobnim so temelj prvega koraka integritete ter sledljivosti sledi in dokaza. Toda zgolj dokumentiranje in zavarovanje sledi ni dovolj, zato so avtorji naslednje poglavje posvetili pravičnemu in varnemu pakiranju sledi in dokazov ter seveda njihovi sledljivosti. Omogočanje tega pa zahteva jasno zapisano politiko sledljivosti sledem in dokazom, ki jo mora imeti

vsaka organizacija, ki upravlja z njimi. Poleg politike je potreben tudi priročnik (ali priročniki) standardnih postopkov, ki osebju omogočajo slediti ustaljenim in vnaprej predvidenim postopkom, s čimer se zagotavlja enotna in skladna obravnavna sledi in dokazov. V trenutku, ko je sled na kraju najdena, dokumentirana in zavarovana (torej tudi zapakirana), se začne veriga sledljivosti sledi in dokaza (chain of custody), ki ji mora biti mogoče slediti od prvega kriminalista oglednika, ki je sled našel, dokumentiral in zavaroval, preko prostorov za hrambo do forenzičnega laboratorija in nato od forenzičnega laboratorija do sodišča.² Avtorji predlagajo vrsto rešitev za zagotavljanje sledljivosti, predvsem dokumentacijski sistem (v knjigi sicer papirnat, danes pa se vse pogosteje uporabljajo tudi digitalni sistemi), ki sledijo sledi in dokazu pri vsakem premiku ter zagotavljajo natančne podatke o sledi in dokazu ter njuni pripisani oznaki, lokacijah, časih in osebju, ki je z njimi ravnalo. Opozarjajo tudi na uporabo ustreznih pakiranj za različne vrste sledi in dokazov ter na pogoje hrambe, ki so za različne vrste materialov, ki bodisi so že sami po sebi sledi in dokazi, bodisi so njihovi nosilci, kajpada različni.

Sledi dvanajst poglavij, v katerih so ustrezna pravila zbiranja, dokumentiranja in hrambe sledi in materialnih dokazov predstavljena po področjih: 3) Upravljanje dokazov pri prstnih odtisih; 4) Biološki dokazi: zbiranje, transport in hramba; 4) Dokazi pri spolnih napadih: tehnike zbiranja; 6) Dobre prakse pri upravljanju z dokazi pri sodnomoedicinskih preiskavah smrti;³ 7) Splošna načela in tehnike zbiranja sledi;⁴ 8) Dokazi v zvezi z orožjem: dokumentacija, zbiranje in hramba; 9) Uvod v postopke rokovanja s prepovedanimi drogami; 10) Zbiranje in upravljanje z dokazi za forenzično toksikološko analizo; 11) Sporni dokumenti; 12) Forenzični digitalni dokazi; 13) Zbiranje dokazov pri požigih; 14) Forenzično slikanje/risanje: dobre prakse za rokovanje z dokazi. Pri tem je nekoliko moteče, da avtorji ne sledijo ustaljeni in logični praksi strokovnih področij, pač pa se pri določenih vrstah sledi oz. materialnih dokazov osredotočajo na vrsto dokaza, pri drugih

pa na vrsto kaznivega dejanja ali dogodka. Čeprav se na prvi pogled zdi, da je na ta način organizacija knjige nekoliko enostavnejša, pa je za uporabnika to lahko zavajajoče, saj (pretežno) vrsta sledi sama po sebi še ne definira kaznivega dejanja oz. ni povezana le z eno vrsto kaznivega dejanja, velja pa tudi obratno, da kaznivo dejanje ni povezano le z določenimi vrstami sledi. Vsekakor pa so posamezna poglavja izčrpna in natančna ter opozarjajo na večino pomembnih vidikov ravnanja s sledmi in dokazi. Velika prednost knjige je tudi v izrazito praktičnih in dejanskim razmeram prilagojenih navodilih in priporočilih, pri čemer pa je seveda treba upoštevati, da knjiga izhaja iz ameriškega kulturnega in pravnega sistema, kar lahko občasno nekoliko odvrne bralca, zlasti kadar avtorji navajajo zakonodajo, ki ureja posamezno področje.

Zadnje poglavje, 15) Etična vprašanja, pristranskost in drugi izzivi upravljanja forenzičnih dokazov, poskuša zelo na kratko in omejeno predstaviti nekatere težave, s katerimi se lahko srečujejo forenzični strokovnjaki. Kljub trudu se zdi, da gre za najšibkejšo poglavje, saj se bolj ali manj le omeni možne omejitve, ki se jih mora forenzični strokovnjak zavedati, kot so kognitivna (nezavedna) pristranskost, kontekstualna pristranskost, etična vprašanja ... V tem delu so sicer (vsaj pretežno) zastavljena prava vprašanja, a so pojasnila in razlage nekoliko neprepričljive. Ob tem opozarjajo tudi na analizo forenzike v ZDA, ki jo je na podlagi vrste napak in zlorab ter poročila o stanju forenzike pripravila ameriška akademija znanosti (NAS Report), ki pa resnici na ljubo vprašanja pristranosti in etike postavlja precej enostransko, s čimer se avtorji knjige osredotočajo predvsem na forenzičnega strokovnjaka in ne na sam sistem forenzike (ki je v ZDA precej drugačen kot v Evropi) in znanstveno forenzično kulturo, o čemer obstaja nekaj literature. K temu je treba dodati še to, da nekaterih področij forenzike v knjigi sploh ni, denimo zavarovanje sledi in njihova integriteta pri preiskavah sledi z rok strelca (gunshot residue – GSR), preiskave sledi obuval in orodja, požari, katerih vzrok ni požig, in tako naprej. Kljub temu pa je knjiga za področja, ki jih obravnava, za strokovnjake zanimiva in priporočljiva, saj opozarja na podrobnosti in posebnosti zavarovanja ter sledljivosti sledi in materialnega dokaza, na katere lahko hitro pozabimo.

Dorijan Keržan

² Kje bo materialni dokaz dokončno hranjen in za koliko časa je odvisno od narave dokaza (forenzični dokazi se lahko v laboratorijskem postopku porabijo, tako da jih po zaključeni laboratorijski preiskavi v fizični obliki ni več, zaradi česar je njihovo ustrezno dokumentiranje še toliko bolj pomembno), njegove varnosti oz. nevarnosti in tudi narave in teže kaznivega dejanja. Praksa je za različne vrste dokazov tako različna. V Republiki Sloveniji se tako na primer listinski dokazi hranijo v spisu, prepovedane droge pa se uničijo.

³ Poglavje vključuje tudi masovne nesreče oz. identifikacije.

⁴ Naslov je nekoliko zavajajoč, saj se poglavje nanaša le na t. i. transferne sledi, denimo tekstilna vlakna ali barve, ki se prenesejo z enega na drugi objekt. Podobne sledi avtorji obravnavajo tudi v drugih poglavjih, kjer denimo obravnavajo prenos sledi z objekta na žrtev ali storilca.